

РІВЕНЬ СФОРМОВАНOSTІ АДАПТИВНИХ НАВИЧОК В УЧНІВ ВИПУСКНОГО КЛАСУ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ

У статті розглядаються система оцінки ефективності корекційно-педагогічної діяльності, спрямованої на формування соціальної компетентності розумово-відсталих школярів, яка може бути представлена станом сформованості адаптивних навичок учнів випускного класу.

Ключові слова: учні спеціальної школи, адаптивні навички, соціальна адаптація, корекційно-педагогічна діяльність

The article considers the system of evaluation of the effectiveness of correctional and pedagogical activities aimed at the formation of social competence of mentally retarded students, which can be represented by the state of formation of adaptive skills of graduating students.

Key words: students of special school, adaptive skills, social adaptation, correctional and pedagogical activity

Вдосконалення спеціальної освіти дітей з особливими потребами в Україні базується на визнанні провідного значення їх соціальної реабілітації як головної мети всієї системи корекційно-педагогічної роботи. Досягнення цієї мети на науково-педагогічному рівні потребує створення нових освітніх стандартів, відповідних корекційно-методичних засобів, розробки чітких нормативів для системи соціальної реабілітації на всіх етапах навчання і розвитку школярів з психічними і фізичними вадами. Лише своєчасне розв'язання всіх цих складних проблем забезпечить оптимальні умови навчання і виховання дітей з особливими потребами, сприятиме найкращій їх підготовці до самостійного активного суспільного життя.

Проблемі соціальної адаптації та реабілітації осіб з інтелектуальними вадами приділяли увагу такі визначні дефектологи та олігофренопедагоги, як Е.Сеген, К.К.Грачова, Л.С.Виготський, Е.Хебер, Г.М.Дульнев, І.Г.Єременко та багато інших [1,2,4]. При цьому підхід до даної проблеми завжди певною мірою залежав від національних традицій, а також соціально-економічної ситуації тієї або іншої країни.

Сьогодні ускладнення соціальних стосунків, науково-технічний прогрес призвели до закономірного підвищення вимог до кожного члена суспільства, рівня його інтелектуального та особистісного розвитку. За таких умов забезпечення соціальної компетентності підлітків з порушенням розумового розвитку потребує продуманої, систематичної, індивідуалізованої роботи всього колективу спеціальної школи [1].

Визначальна роль соціальної адаптації та реабілітації у вихованні та навчанні дітей з порушенням розумового розвитку та недостатня вивченість цього питання обумовлюють необхідність вивчення цієї проблеми.

Соціальна адаптація – постійний процес пристосування індивіда до умов соціального середовища. Катамнестичні дослідження переконують, що соціалізація дітей з особливими потребами не завжди проходить успішно. Ці проблеми пов'язані не тільки з їхнім недостатнім психофізичним розвитком та особистісними особливостями, а й певними недоліками процесу навчання та виховання у школі. Спеціальні освітні заклади для дітей з порушенням розумового розвитку зорієнтовані на максимальний розвиток загальних соціально-адаптаційних можливостей дитини, забезпечення обізнаності та практичної підготовки щодо основних сфер життєдіяльності людини в суспільстві

(професійно-трудової, міжособистісних стосунків тощо) і до самообслуговування, спілкування та соціальної поведінки [4].

Питання організації та змісту системи навчально-виховної роботи, спрямованої на соціальну та побутову адаптацію учнів спеціальних шкіл, ще потребує серйозної наукової розробки та методичного оснащення.

Значне місце в роботі вихователя займає організація обслуговуючої праці учнів. Заняття такого роду слід проводити систематично, поступово збільшуючи об'єм завдань і ступінь їх складності, при цьому не можна обмежуватися тільки тими видами обслуговуючої праці та навичками домоведення, які необхідні в школі. Необхідно враховувати специфіку домашнього господарства, адже дітям треба жити в родині. Тому в кожній школі повинно бути особливе приміщення, в якому можна проводити спеціальні заняття з домоведення. В цьому приміщенні необхідно обладнати інтер'єр житлової кімнати та кухні. Якщо є можливість, треба обладнати окрему кімнату для дітей, при відсутності приміщення – дитячий куточок в спільній кімнаті. В кухні слід мати набір кухонного посуду та приладдя, необхідне для приготування їжі; побутову техніку, що полегшує працю домашньої господарки. Крім того, слід організувати місце для навчання іншим видам домашньої роботи: пранню, прасуванню білизни та ін. Таким чином учень з порушеним інтелектом до закінчення школи набуде достатній обсяг вмінь, навичок і знань, необхідних йому для самостійного життя та побутової праці [3].

З метою оцінки ефективності корекційно-педагогічної діяльності, спрямованої на формування соціальної компетентності школярів спеціальної школи, нами були вивчені адаптивні навички учнів випускного класу.

Дослідження проводились на базі спеціальної загальноосвітньої школи у 9-Б класі. В експерименті взяли участь 13 учнів віком 15-17 років, в тому числі 7 хлопців і 6 дівчат. На нашу думку, отримані результати можуть бути в цілому оцінені, як позитивні. Це свідчить про те, що обстежувані діти зможуть без особливих проблем пристосуватися до життя в нових соціальних обставинах, коли після закінчення школи підуть навчатися далі або працювати. Соціально-адаптивні навички, сформовані в них під час навчання в школі, допоможуть їм по можливості стати повноцінними членами суспільства.

В той же час, отримані експериментальні дані дозволяють визначити низку проблем у виховній роботі школи, наявність яких негативно позначається на її кінцевому результаті – підготовленості випускників до самостійного життя. Окремі причини, що обумовлюють таке становище, на нашу думку, такі:

- недостатня чіткість і конкретність у визначенні виховних задач;
- недостатній рівень педагогічної майстерності педагога-вихователя (невміння проектувати завдання виховання на кожному етапі розвитку дитини, в повній мірі здійснювати індивідуальний підхід з урахуванням структури розладу та індивідуальних особливостей кожного школяра, добирати методи педагогічно-виховного впливу відповідно віку учнів);
- використання у виховній роботі школи традиційних директивних методів виховання;
- недосконалість навчального плану з СПО.

Недостатній рівень сформованості навичок збереження здоров'я і дотримання правил безпеки свідчить про недосконалість відповідної програми. Проблема вивчення рівня соціальної адаптації дітей з порушенням розумового розвитку є дуже важливою, але в сучасній дефектологічній науці вона недостатньо розроблена. Має бути створена, апробована та введена в практику система тестів, за якими можна буде об'єктивно оцінити рівень сформованості адаптивних навичок у дітей з розумовими порушеннями в різні вікові періоди (під час вступу до школи, в процесі навчання, перед випуском). Завдяки таким тестам можна буде оцінити результативність роботи школи щодо соціальної адаптації учнів, виявити недоліки й намітити шляхи їх усунення.

В результаті проведення експериментального дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Соціальна спрямованість є важливою рисою сучасної системи освіти дітей з особливими потребами. Забезпечення досягнення випускниками соціальної зрілості розглядається сьогодні як головна мета допоміжної школи.

2. Навчально-виховний процес в допоміжній школі передбачає формування суспільно важливих знань, умінь і навичок на спеціальних корекційних заняттях з соціально-побутового орієнтування, на предметних уроках, в позакласній роботі та в процесі професійно-трудової підготовки.

3. Вивчення адаптивних навичок учнів випускного класу допоміжної школи показало, що при загальному середньому рівні їх сформованості відзначаються невисокі результати для окремих навичок і таких областей, як “Здоров’я та безпека”, “Проведення дозвілля”, “Функціональна успішність”.

4. Виявлені значні індивідуальні особливості сформованості адаптивних навичок, які, в основному, можуть бути пояснені психофізичними особливостями учнів.

5. Результати проведених досліджень вказують на необхідність вдосконалення системи корекційно-педагогічної роботи, спрямованої на формування соціальної компетенції учнів з порушенням розумового розвитку. Зокрема, можна рекомендувати розширити і наблизити до практики вивчення тих розділів, які виявилися недостатньо засвоєними, а також більшою мірою індивідуалізувати виховну роботу.

6. Необхідно розробити та запровадити науково обґрунтовану систему діагностики рівня сформованості адаптивних навичок школярів з порушенням інтелектом різного віку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Долинний Ю.О. Проблема соціалізації дітей з особливостями психофізичного розвитку в сучасній педагогічній літературі. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2007. №2. С. 53-58.

2. Мерсіянова Г.М. Професійно-трудова підготовка учнів допоміжної школи. *Дефектологія*. 2001. № 1. С. 45-48.

3. Миненко О. Удосконалення процесу навчання розумово відсталих школярів соціально-побутового орієнтування. *Дефектологія*. 2001. № 1. С. 25-26.

4. Олійник, Г. Особливості соціалізації дітей з особливими потребами у сучасному українському суспільстві. *Social Work and Education*. Vol. 7, No. 2. Ternopil-Aberdeen, 2020. pp. 178-185.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент професор Яковлева С.Д.